

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА “НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ “АГРООСВІТА”

ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

ПРОГРАМА (ОРІЄНТОВНА)

навчальної дисципліни
підготовки фахівців ОКР “молодший спеціаліст”
спеціальності 201 “Агрономія”
(за ОПП “Виробництво і переробка продукції рослинництва”,
“Організація і технологія ведення фермерського господарства”)
в аграрних технікумах і коледжах

Київ
“Агроосвіта”

2019

Розробники програми:

Малука І.П., викладач Каховського державного агротехнічного коледжу;
Кішман В.В., викладач Борзнянського державного сільськогосподарського
технікуму

Рецензенти:

Генчєв О.В., Махотка Т.В., викладачі ВСП “Ногайський коледж
Таврійського ДАТУ”;
Гільтай В.В., викладач Борщівського агротехнічного коледжу

Рекомендовано Науково-методичною радою Науково-методичного центру
“Агроосвіта” (протокол від 27 травня 2019 р. № 3)

Відповідальна**за випуск**

Деркач Н.Є., методист

(Державна установа “Науково-методичний центр
інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів
“Агроосвіта”)

Редактор

Світельська С.Ф.

Всі права охороняються. Жодна частина цього видання не може бути відтворена в будь-якій формі без письмової згоди Державної установи “Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів “Агроосвіта”.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“Економіка сільського господарства ”

Галузь знань	20 “Аграрні науки і продовольство”
Спеціальність	201 “Агрономія”
Освітньо-професійна програма	“Виробництво та переробка продукції рослинництва”; ”Організація і технологія ведення фермерського господарства”
Освітньо-кваліфікаційний рівень	“молодший спеціаліст”
Кількість кредитів ЄКТС за освітньо-професійною програмою	2
Загальна кількість годин	60
Форма організації освітнього процесу та види навчальних занять, обсяг годин:	
Навчальні заняття:	
Лекції	30
Практичні, семінарські заняття	30
Форма підсумкового контрольного заходу	залік

ВСТУП

Предметом навчальної дисципліни “Економіка сільського господарства” є вивчення теорії та практики господарювання на рівні підприємства; конкретних форм і методів господарювання, принципів формування й використання виробничого потенціалу; взаємодії всіх видів ресурсів для отримання максимального прибутку.

Метою викладання навчальної дисципліни є вивчення теоретичних основ і практичних форм функціонування підприємства як основної структурної ланки економіки, питання ефективного використання виробничих ресурсів на основі інноваційно-інвестиційної діяльності, формування фінансово-економічних результатів і обґрунтування заходів щодо підвищення ефективності аграрного виробництва, а також механізмів взаємодії суб'єктів економічної діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: “Економічна теорія”, “Організація і планування діяльності аграрних формувань”, “Основи підприємництва та маркетингу”, “Основи менеджменту”, “Основи бухгалтерського обліку і фінансування”, “Технологія виробництва продукції рослинництва”, “Технологія зберігання і переробки сільськогосподарської продукції”.

Вивчаючи виробничі відносини, економіка сільськогосподарського виробництва має враховувати постійні зміни в розвитку продуктивних сил, організації, техніці й технології виробництва, виявляти застарілі форми господарства та неефективні методи господарювання і пропонувати нові, визначати ефективність застосування тих чи інших засобів виробництва і трудових ресурсів, технічних, агротехнічних, зоотехнічних, комплексно-меліоративних, природоохоронних та інших заходів, перспективи розвитку сільськогосподарського виробництва.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати:**

- шляхи і способи вдосконалення економічних методів господарювання в умовах ринкових відносин, раціонального використання землі, виробничих і трудових ресурсів;

- способи вдосконалення інтенсифікації виробництва, спеціалізації, кооперації та інтеграції підприємств АПК, розвитку товарно-грошових відносин;

уміти:

- визначати показники економічної ефективності та використання землі, трудових ресурсів, виробничих фондів, спеціалізації та інтенсифікації аграрного виробництва; необхідні оборотні та необоротні активи для підприємства;

- здійснювати аналіз та оцінювання ефективності використання основних засобів;

- проводити аналіз рівня забезпечення оборотними активами підприємства;

- здійснювати розрахунок показників економічної ефективності інвестиційного рішень, визначати ефективність окремих видів фінансових

інвестицій, обґрунтовувати економічну доцільність оновлення та розробки нової продукції підприємства;

- розраховувати виробничу потужність підприємства для різних типів виробництв; обчислювати показники використання виробничої потужності підприємства, вживати заходів, направлених на підвищення її економічної ефективності;

- аналізувати роботу підприємства за показниками витрат; розраховувати виробничу собівартість виробленої та реалізованої продукції, робіт і послуг; діагностувати вплив цінових і нецінових факторів на поведінку витрат; вживати заходів з мінімізації витрат;

- розраховувати середні ціни реалізації сільськогосподарської продукції та її залежність від якості;

- визначати показники прибутковості підприємства, рівень рентабельності виробництва, виявляти резерви та шляхи підвищення ефективності виробництва

Структура навчальної дисципліни є орієнтовною. Під час складання навчальної програми викладачі можуть вносити обґрунтовані зміни в розподіл навчальних годин за темами в межах бюджету часу, відведеному навчальним планом на вивчення дисципліни. Зміни та доповнення, які вносять у програму, мають бути обговорені на засіданні циклової комісії і затверджені заступником директора з навчальної роботи.

1. ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ		Тема		Обсяг годин для окремих видів навчальних занять і самостійної роботи		
№	назва	№	назва	лекції	практичні, семінарські заняття	разом
1	2	3	4	5	6	7
1.	Підприємство як суб'єкт господарювання	1.1.	Вступ. Підприємство в сучасній системі господарювання	2	-	2
		1.2.	Сучасне ринкове середовище підприємства	2	-	2
		1.3.	Земельні ресурси аграрних підприємств та ефективність їх використання	2	2	4
		1.4.	Трудові ресурси та продуктивність праці в сільському господарстві	4	4	8
		Всього за розділ		10	6	16
2.	Ресурси підприємства та їх використання	2.1.	Капітал підприємства. Виробничі фонди	2	2	4
		2.2.	Науково-технічний прогрес та інноваційна діяльність підприємств	2	2	4
		2.3.	Матеріально-технічна база та виробнича потужність аграрного підприємства	4	4	8
		Всього за розділ		8	8	16
3.	Діяльність підприємства	3.1.	Продукція підприємства, її якість, стандартизація та сертифікація	2	-	2
		3.2.	Розширене відтворення в сільському господарстві	2	2	4
		3.3.	Спеціалізація, концентрація та інтеграція в сільськогосподарському виробництві	2	2	4
		3.4.	Витрати підприємства. Собівартість продукції	2	2	4

Всього за розділ				8	6	14
1	2	3	4	5	6	
4.	Результати та ефективність діяльності підприємства	4.1.	Ціноутворення в системі АПК. Система оподаткування	2	2	4
		4.2.	Фінансово-економічні результати й ефективність діяльності підприємства	2	2	4
		4.3.	Економіка основних галузей сільського господарства	2	4	6
Всього за розділ				8	10	18
Разом годин з навчальної дисципліни				30	30	60

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Вступ. Підприємство в сучасній системі господарювання

Значення і особливості сільськогосподарського виробництва як основної ланки аграрного сектору економіки. Специфіка дії об'єктивних економічних законів у сільському господарстві.

Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України. Гарантування продовольчої безпеки держави. Ключові проблеми розвитку аграрного сектору економіки України. Принципи розвитку аграрного сектору. Конкурентоспро-можність продукції сільського господарства та продовольства.

Підприємство як економічний суб'єкт господарювання. Поняття “підприємство як організаційно відокремлена та економічно самостійна ланка” виробничої сфери. Класифікація підприємств в аграрному секторі економіки України залежно від форм власності, належності капіталу, способу утворення, розмірів, ступеня підпорядкованості та їх характеристика. Законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність аграрних підприємств. Умови ефективної роботи підприємств у ринковій економіці. Економічна та соціальна роль підприємств.

Предмет, завдання та методи дослідження науки “Економіка сільського господарства”. Походження та значення терміну “економіка”. Економіка сільського господарства як галузь економічних наук. Зв'язок дисципліни з іншими дисциплінами навчального плану. Вимоги до економічних знань спеціалістів аграрної сфери, посилення ролі спеціалістів аграрного підприємства у підвищенні ефективної діяльності.

1.2. Сучасне ринкове середовище підприємства

Характеристика сучасної ринкової системи господарювання підприємств. Ринок як сфера товарообміну. Риси ринкової економіки. Основні пріоритети економічної політики ринкової економічної системи.

Суть АПК та його галузева структура. Міжгалузеві зв'язки в АПК. Кінцевий продукт та ефективність АПК.

Інфраструктура ринку та зовнішнє середовище підприємства. Елементи ринкової інфраструктури: організаційно-технічна, фінансово-кредитна, організаційно-дослідна інфраструктура ринку. Шляхи подальшого розвитку інфраструктури АПК в сферах виробництва і аграрного ринку.

Зовнішнє середовище аграрних підприємств: споживачі агропродовольчої сфери, посередники, постачальники, агросервісні та інші організації; економічне, природно-економічне, інформаційне, науково-технічне, політико-правове та соціально-культурне середовище.

Засади раціонального формування ефективного ринкового середовища.

Характеристика складових елементів моделі соціальної ринкової економіки. *Виробничі та економічні показники діяльності сільськогосподарських підприємств.*

1.3. Земельні ресурси аграрних підприємств та ефективність їх використання

Земельні ресурси як основа економічного потенціалу. *Особливості землі як основного засобу виробництва і раціонального використання її в умовах ринку.*

Земельний фонд України, склад і структура земельних угідь. Земельний кодекс України. Права на землю. Набуття і реалізація права на землю. Гарантії прав на землю.

Земельний кадастр і його складові частини. Нормативна грошова оцінка земель. Експертна грошова оцінка земельних ділянок.

Плата за землю. Земельна рента, оренда землі та орендна плата. Поняття ринку землі.

Показники рівня інтенсивності та економічної ефективності використання земельних угідь. Раціональне та ефективне використання землі в сільськогосподарському виробництві. Основні шляхи підвищення родючості ґрунтів і захист їх від ерозії. Охорона ґрунтів та екологізація сільськогосподарського виробництва. Досвід кращих господарств зони в ефективному використанні землі.

Практичне заняття 1

Визначення показників рівня інтенсивності та економічної ефективності використання землі, виявлення шляхів їх поліпшення.

1.4. Трудові ресурси та продуктивність праці в сільському господарстві

Поняття категорії “персонал підприємства”. Класифікація працівників аграрних підприємств.

Облікова чисельність працівників. Динаміка чисельності сільського населення та працівників в аграрному виробництві. Показники трудового потенціалу підприємств та методика їх визначення. Вплив працевзабезпеченості виробництва та якісного складу працівників на ефективність господарської діяльності. Сезонність виробництва на аграрних підприємствах: показники вимірювання, негативні наслідки та шляхи пом'якшення.

Ринок праці та особливості його функціонування в аграрному виробництві. Мотивація і оплата праці. Демографічні проблеми ринку праці України.

Зміст категорії “продуктивність праці”. Продуктивність праці та механізм забезпечення її реального зростання. Система показників продуктивності праці, їх класифікація та методика визначення. Динаміка продуктивності праці

та тенденції зміни її рівня. Основні фактори підвищення продуктивності праці на аграрних підприємствах.

Практичне заняття 2

Визначення показників забезпеченості трудовими ресурсами та ефективності їх використання.

Визначення рівня продуктивності праці по господарству загалом, окремих галузях, видах продукції.

Семінарське заняття 1

2. РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

2.1. Капітал підприємства. Виробничі фонди

Капітал і виробничі фонди. Загальна характеристика капіталу та виробничих фондів. Основний та оборотний капітал. Оцінювання, класифікація та структура основних фондів. Спрацювання, амортизація та відтворення основних фондів. Ефективність відтворення та використання основних фондів.

Нематеріальні ресурси та активи. Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства. Поняття та класифікація нематеріальних активів. Визначення та оцінювання нематеріальних активів. Амортизація нематеріальних активів. Правовий захист і ефективність використання нематеріальних активів підприємства.

Оборотні фонди. Склад, структура та класифікація оборотних фондів. Визначення потреби в обігових коштах. Оцінювання ефективності використання обігових коштів. Основні напрями підвищення ефективності використання оборотних засобів на аграрних підприємствах.

Суть і значення довгострокових фінансових та капітальних інвестицій. Джерела надходження інвестицій. Економічна ефективність використання інвестицій. Оцінювання інвестиційних проектів. Шляхи підвищення економічної ефективності використання інвестицій.

Практичне заняття 3

Визначення показників забезпеченості, розміру, стану, руху та ефективності використання основних фондів.

Визначення показників ефективності використання оборотних фондів.

Визначення показників ефективності використання інвестицій та оцінювання рівня ризику реалізації інвестиційного проекту.

2.2. Науково-технічний прогрес та інноваційна діяльність підприємств

Науково-технічний прогрес – основа розвитку та інтенсифікації виробництва. Ресурсозберігальний варіант інтенсифікації в аграрному

виробництві. Впровадження інтенсивних технологій в рослинництво і тваринництво. Інтенсифікація і екологія.

Суть науково-технічного прогресу та основні його риси в ринковій економіці. Еволюційні й революційні форми науково-технічного прогресу. Вплив науково-технічного прогресу на досягнення сільськогосподарського виробництва.

Загальна характеристика інноваційних процесів. Зміст категорій “інноваційні процеси”, “інновації”, “інноваційна діяльність”. Суть інноваційної діяльності аграрних підприємств, її складові. Фінансова підтримка інноваційної діяльності підприємств та джерела її фінансування.

Оцінювання ефективності нововведень і пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні. Визначення економічної ефективності окремих нововведень на аграрних підприємствах. Пріоритетні напрями інноваційного розвитку в сфері виробництва.

Практичне заняття 4

Визначення показників рівня, результату та економічної ефективності інтенсифікації господарства та його окремих галузей.

2.3. Матеріально-технічна база та виробнича потужність аграрного підприємства

Особливості та стан матеріально-технічної бази, основні шляхи її розвитку на аграрних підприємствах. Функціональна роль матеріально-речових елементів основних виробничих фондів та їх місце у формуванні енергетичних ресурсів. Розмір і структура енергоресурсів. Енергооснащеність виробництва і енергоозброєність праці.

Система машин і проблеми комплексної механізації і автоматизації виробництва. Використання енергозберігальних технологій.

Тракторний парк та ефективність його використання. Ефективність використання комбайнового парку. Транспортні засоби та ефективність їх використання в аграрному виробництві. Основи раціональної організації аграрного сервісу. Економічні відносини між виробничою та обслуговуючою сферами агропромислового комплексу.

Виробнича потужність підприємства. Поняття, види і чинники формування виробничої потужності аграрного та агропереробного підприємств. Методи визначення виробничої потужності та ефективність її використання.

Практичне заняття 5

Визначення показників використання енергетичних ресурсів, рівня механізації виробничих процесів підприємства. Визначення показників ефективності використання тракторів, комбайнів і вантажних автомобілів.

Семінарське заняття 2

3. ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Продукція підприємства, її якість, стандартизація та сертифікація

Загальна характеристика продукції (послуг) аграрних підприємств, її класифікація й вимірники обсягу.

Поняття якості, характеристика її показників і значення для підвищення конкурентоспроможності продукції.

Стандартизація продукції. Суть стандартизації та її значення для підвищення якості. Поняття стандарту на продукцію, характеристика її видів. Основні параметри чинних стандартів на основні види сільськогосподарської продукції. Система управління якістю за міжнародними стандартами ISO серії 9000.

Сертифікація продукції.

3.2. Розширене відтворення в сільському господарстві

Поняття процесу відтворення в сільському господарстві. Просте і розширене відтворення. Особливості розширеного відтворення в сільському господарстві. Показники розширеного відтворення та методика їх визначення.

Валова продукція та її складові частини. Товарна продукція, її показники. Шляхи підвищення рівня товарності продукції.

Фонд відшкодування та валовий дохід. Фонд споживання та фонд нагромадження. Амортизаційний фонд. Темпи розширеного відтворення. Особливості формування ринків основних видів сільськогосподарської продукції і продовольства. Державна підтримка виробників аграрної продукції.

Семінарське заняття 3

3.3. Спеціалізація, концентрація та інтеграція в сільськогосподарському виробництві

Суть і фактори розміщення та спеціалізації аграрного виробництва. Форми спеціалізації і методика визначення виробничого напрямку аграрного підприємства.

Поняття про галузі та їх характеристика. Галузева структура аграрних підприємств. Типи спеціалізованих господарств. Економічна ефективність розміщення та спеціалізації аграрного виробництва. Основні зони спеціалізації сільського господарства.

Поняття про кооперування виробництва. Інтеграційні процеси в сільськогосподарському виробництві. Форми агропромислових формувань у сферах виробництва і переробки продукції та їх економічна ефективність. Регіональні агропромислові формування. Зарубіжний досвід агропромислової інтеграції та можливості його використання в Україні.

Поєднання великих і дрібних господарств в умовах багатуукладної економіки. Розвиток малого бізнесу.

Практичне заняття 6

Визначення виробничого напрямку аграрних підприємств, їх розміру та рівня спеціалізації. Визначення показників економічної ефективності спеціалізації конкретного підприємства та його галузей.

3.4. Витрати підприємства. Собівартість продукції

Суть і склад витрат за всіма видами діяльності підприємств. Витрати, їх економічний зміст, класифікація та статті. Групування витрат за елементами відповідно до їх економічного змісту згідно з П(С)БО 16. Відмінності в співвідношенні статей витрат у різних галузях господарства.

Суть собівартості продукції та характеристика її видів. Рівень і структура собівартості основних видів продукції сільського господарства.

Методи визначення собівартості продукції аграрних підприємств: прямого віднесення витрат на продукцію, виключення із загальної суми витрат вартості побічної продукції, пропорційний, коефіцієнтний, комбінований тощо. Основні фактори, що визначають собівартість продукції рослинництва і тваринництва.

Специфіка формування собівартості виробленої та реалізованої продукції. Резерви зниження рівня собівартості готової продукції.

Практичне заняття 7

Визначення структури собівартості окремих видів продукції рослинництва і тваринництва та оцінювання її динаміки. Обчислення собівартості основних видів продукції рослинництва, тваринництва, допоміжних і промислових виробництв.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

4.1. Ціноутворення в системі АПК. Система оподаткування

Ціна в ринковій економіці, її поняття та функції. Ціноутворення, основні методи та етапи встановлення цін. Принципи ціноутворення. Трансфертне ціноутворення. Види цін.

Паритет цін і механізм його забезпечення в ринковій економіці. Основні напрями забезпечення паритету цін між промисловістю та сільським господарством. Система державної підтримки цін і доходів сільськогосподарського товаровиробника. Особливості формування світових цін та їх види. Диференціація цін на світовому ринку.

Порядок визначення звичайної ціни під час здійснення господарських операцій та випадки їх застосування згідно з Податковим кодексом України.

Система оподаткування в Україні. Основні види оподаткування юридичних осіб.

Практичне заняття 8

Визначення середньої реалізаційної ціни на сільськогосподарську продукцію. Розрахунок оптових і роздрібних цін на продукцію у різних галузях.

4.2. Фінансово-економічні результати й ефективність діяльності підприємства

Загальна характеристика фінансової діяльності підприємства. Сутність і завдання фінансової діяльності підприємства. Фінансові ресурси підприємства та джерела їх формування. Напрями використання фінансових ресурсів підприємства.

Рівень прибутковості на аграрних підприємствах та основні чинники зростання прибутковості підприємства. Оцінювання ринкової позиції підприємства за показниками прибутковості.

Поняття ефективності виробництва та її види. Поняття ефекту. Критерії економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Показники економічної ефективності та методика її визначення. Методика визначення ефективності різних заходів у сільському господарстві.

Рівень рентабельності аграрного виробництва. Визначення показників рівня рентабельності та норми прибутку. Сучасний рівень рентабельності підприємств.

Оцінювання фінансової активності, фінансової стійкості та платоспроможності підприємств.

Аналіз беззбитковості виробництва та продаж. Поняття норм беззбитковості та методика її визначення. Фактори, що впливають на норму беззбитковості.

Банкрутство як економічне явище. Визначення ймовірності банкрутства. Ліквідація збанкрутілих підприємств. Санація суб'єктів господарювання.

Практичне заняття 9

Визначення показників економічної ефективності виробництва за підприємством та окремих видів продукції рослинництва і тваринництва.

Визначення економічної ефективності окремих технологічних заходів, застосування нової техніки і технології.

4.3. Економіка основних галузей сільського господарства

Економіка і соціальне значення збільшення обсягів виробництва продукції в ринкових умовах та створення продовольчих товарів України.

Економіка виробництва зерна, технічних культур, картоплі та овочів, плодів, ягід і винограду.

Економіка виробництва кормів.

Економіка тваринництва.

Характеристика кожної галузі: значення, її сучасний рівень, розміщення на території України, ефективність виробництва (урожайність, собівартість, продуктивність праці, рентабельність тощо).

Ефективність впровадження інтенсивних технологій. Суть, ефективність і соціальне значення поєднання виробництва та переробки продукції на аграрних підприємствах.

Практичне заняття 10

Визначення показників економічної ефективності та рівня рентабельності окремих видів продукції рослинництва, тваринництва та переробки продукції.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА І ДЖЕРЕЛА

1. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3–4 (зі змінами і доповненнями).
2. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003, № 18, № 19–20, № 21–22, ст.144 [Нова редакція від 09.06.2013].
3. Закон України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16.06.1999 р. № 996-XIV. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №5–6. – С. 30–38.
4. Закон України “Про сільськогосподарську кооперацію” // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 39. – С. 261.
5. Закон України “Про фермерське господарство” від 19.07.2003р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – С. 363.
6. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань створення та діяльності фермерських господарств” від 16.06.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 4. – С. 18.
7. Закон України “Про оренду землі” (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 46–47.
8. Закон України “Про ціни і ціноутворення” від 21.06.2012 (зі змінами і доповненнями).
9. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13–14, № 15–16, № 17 (зі змінами і доповненнями).
10. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств : наказ Мінагрополітики від 18 травня 2001 року № 132 (зі змінами і доповненнями).
11. Типові положення з планування, обліку і калькуляції собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств // Економіка АПК. – 1996. – № 5.
12. Національні стандарти в бухгалтерському обліку / за ред. М.Г.Михайлова. – Київ : Вища освіта, 2002.
13. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. – Київ : КНЕУ, 2002. – 624 с.
14. Герасимчук В.Г. Економіка та організація виробництва : підручник. – Київ : Знання, 2007. – 678 с.
15. Дієсперов В.С. Економічна робота на селі. – Київ : ІАЕ, 2002. – 198 с.
16. Ковальчук І.В. Економіка підприємства : навч. посіб. / І.В.Ковальчук. – Київ : Знання, 2008. – С. 248–272.
17. Кулішов В.В. Економіка підприємства : теорія і практика : навч. посіб. – 2-ге видання, перероблене і доповнене. – Львів : “Магнолія плюс”, 2006. – 211 с.
18. Литвиненко Я. В. Сучасна політика ціноутворення : навч. посіб. – Київ : МАУП, 2001.
19. Сук Л.К. Калькуляція собівартості сільськогосподарської продукції // Наук. вісн. НАУ. – К. – 2003. – № 66. – С. 130–134.

20. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства : підручник / С.Ф. Покропивний. – Вид. 3-тє, без змін. – Київ : КНЕУ, 2006. – С. 74–100; 369–403.
21. Харів П.С. Економіка підприємства. Збірник задач і тестів : навч. посіб. – 2-ге вид., стер. – Київ : Знання, 2006. – 301 с.
22. Шваб Л.І. Економіка підприємства : навч. посіб. – 2-ге вид. – Київ : Каравела, 2007. – 584 с.
23. Вовк В.М. Інвестиції та їхні оптимізаційні моделі : навч. посіб. / В.М. Вовк, І.М. Паславська. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 286 с.
24. Збарський В.К., Мацибора В.І. та ін. Методичні вказівки для самостійного вивчення курсу “Економіка підприємства”. – Київ : НУБіП України, 2009. – 35 с.
25. Карпінський Б.А. Інвестиції : термінологічний словник / Б.А. Карпінський, Т.Б. Шира. – Київ : Професіонал, 2009. – 464 с.
26. Сідун В.А., Пономарьова Ю.В. Економіка підприємства : навч. посіб. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 356 с.
27. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н.М. Бондар, В.Є. Воротін, О.А. Гаєвський та ін.; за заг. ред. А.В. Каліни. – Київ : МАУП, 2006. – 352 с.
28. Економіка підприємства : навч. посіб. / За ред. П.В. Круша, В.І. Подвігіної, Б.М. Сердюка. – Київ : Ельга-Н, КНТ, 2007. – 780 с.
29. Економіка аграрного підприємства : підручник / С.І. Михайлов, В.В. Ярова, Г.В. Заєць та ін.; за ред. С.І. Михайлова. – Київ : Укр. центр духов. культури, 2004. – 396 с.
30. Економіка підприємства / П.П. Руснак, В.Г. Андрійчук, А.А. Ільєнко та ін.; за ред. П.П. Руснака. – Біла Церква, 2003. – 256 с.
31. Мацибора В.І., Збарський В.К., Мацибора Т.В. Економіка підприємства : навч. посіб. – Київ : Каравела, 2009. – 312 с.
32. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / О.А. Беянович, О.М. Вінник, В.С. Щербина та ін.; за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. – 3-тє вид., переробл. і допов. – Київ : Юрінком Інтер, 2012. – 776 с.
33. Рижмань Д.І., Криворучко І.М., Вінничук Г.Я. Економіка підприємства : навч. посіб. – Київ : Аграрна освіта, 2011. – 531 с.
34. Оподаткування в Україні : навч. посіб. / Н.М. Дєєва, Н.І. Редіна, Т.О. Дулік та ін. – Дніпропетровськ : ДДФА, 2009. – 550 с.
35. Чорнопищук Т.І., Воронецька І.С., Сєгеда С.А. та ін. Економіка аграрних підприємств : навч. посіб. – Вінниця : ВДАУ, 2006. – 198 с.
36. Методичні рекомендації з розробки інвестиційної стратегії та політики фермерського господарства / М.І. Кісіль, М.М. Кропивко, М.Ф. Кропивко, С.А. Спесивцев. – Київ : ННЦ “ІАЕ” УААН, 2006. – 68 с.

Електронні ресурси

1. Верховна Рада України // www.zakon.rada.gov.ua
2. Український агропортал // www.agro-portal.biz

3. Урядовий портал // www.kmu.gov.ua
4. Перший український агропортал // www.Ukrfermer.com
5. Сайт “Фермерський бізнес” // www.farmer-business.info